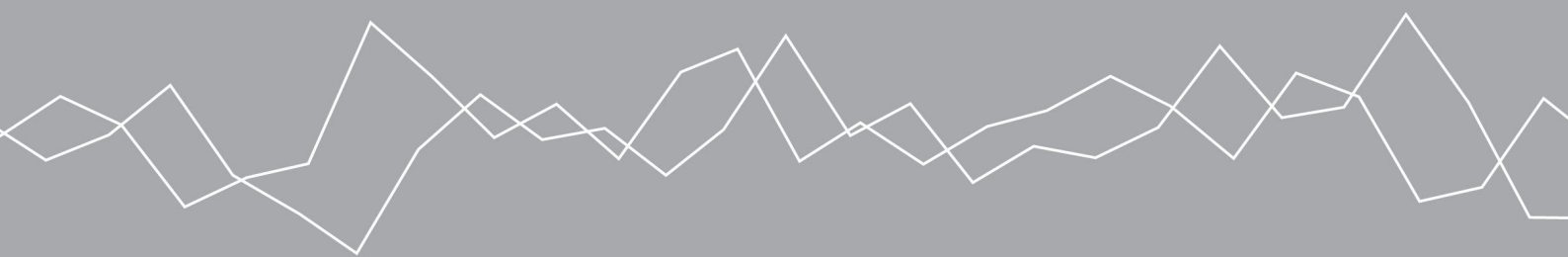

Arbeidsmarktpositie van jonge fiscalisten

Monitor 2013

seo economisch onderzoek

Amsterdam, juni 2013
In opdracht van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs

Arbeidsmarktpositie van jonge fiscalisten

Monitor 2013

Ernest Berkhout
Jurriaan Prins

seo economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2013-24
ISBN 978-90-6733-697-0

Copyright © 2013 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Samenvatting

De arbeidsmarktpositie van jonge fiscalisten is nog steeds gunstig, met name aan de universitaire fiscalisten lijkt de crisis ongezien voorbij te gaan. Toch is de arbeidsmarkt van jonge fiscalisten veranderd. De economische crisis heeft namelijk wel geleid tot een dalende vraag vanuit de belastingadvieskantoren. Ook de komende jaren is vanuit die hoek weinig vraag te verwachten, maar dat gat wordt makkelijk opgevuld door de Belastingdienst die juist veel behoefte heeft aan extra fiscalisten.

Instroom door eerstejaars

Het aantal eerstejaars dat een fiscale opleiding gaat doen is de laatste jaren gestegen. Bij fiscaal recht is hun aantal gestegen naar 364 (per oktober 2012). Ook bij de universitaire opleiding fiscale economie is het aantal eerstejaars toegenomen, minder spectaculair maar wel gestaag naar 194. Het aantal eerstejaars op bij de hbo-opleiding fiscaal recht & economie steeg in 2011 ineens flink. Dit niveau is ook afgelopen jaar vastgehouden, toen er 354 eerstejaars verwelkomd werden. De sterke groei is volledig te wijten aan voltijdstudenten. Waar in 2008/09 nog een kwart van de eerstejaars wo-fiscaal recht een deeltijdinschrijving betrof, is dat aandeel in 2012/13 gedaald tot 11 procent. Op het hbo zijn nauwelijks nog eerstejaars die in deeltijd studeren (twee procent) en de universitaire opleiding fiscale economie wordt in de bachelorfase helemaal niet in deeltijd aangeboden.

Uitval en instroom door laterejaars

Niet alle eerstejaars halen ook de eindstreep van hun opleiding. Ongeveer een kwart van alle wo-studenten verandert in de eerste twee jaar van opleiding. Bovendien vinden ook bij de overgang van de bachelorfase naar de masterfase wisselingen plaats. Het saldo van uitval (door studiestakers en studieswitchers) en nieuwe instroom (door switchers vanuit andere opleidingen) valt met name voor fiscaal recht gunstig uit. Het lijkt voor de hand te liggen dat het hier vooral studenten betreft van andere juridische opleidingen, die besluiten om fiscaal recht als hoofdopleiding te kiezen nadat ze via andere hoofdrichting het hoger onderwijs zijn binnengekomen. Wel is de zijinstroom recent flink afgenomen, een trend die slechts ten dele wordt gecompenseerd door de ‘nieuwe’ masteropleidingen in Nijmegen en aan de VU.

Uitstroom van gediplomeerden

De uitstroom van fiscalisten is de laatste jaren sterk gestegen, met name bij fiscaal recht waar in het studiejaar 2011/12 meer dan 500 masterdiploma's uitgereikt werden. De uitstroom vanuit fiscale economie kende dat jaar ook weer een duidelijke toename, tot 172. De totale uitstroom uit academische fiscale opleidingen in 2011/12 bedroeg 650, meer dan ooit tevoren. Op hbo-niveau lijkt sprake van eenmalige piek, met dank aan 80 deeltijdstudenten aan de Fontys Hogeschool. De verwachting is dat de komende twee jaar jaarlijks 200 hbo-fiscalisten zullen afstuderen, en dat dit aantal zal stijgen naar 300 in 2015/2016. De jaarlijkse uitstroom van universitaire fiscaal economen zal de komende jaren niet veel meer fluctueren, naar verwachting tussen de 150 en 170 per jaar. De uitstroom van fiscaal juristen krijgt eerst te maken met een sterk dalende zijinstroom en pas later met de recente stijging van het aantal eerstejaars. De prognose is daarom eerst een daling naar 450 afgestudeerden per jaar, welk aantal na 2014/15 weer zal toenemen.

Het aandeel van de Universiteit van Amsterdam is de laatste jaren flink toegenomen, met name bij fiscaal recht waar zij nu 28 procent van de uitstroom verzorgt. Ook het aandeel van de Universiteit Maastricht is gestegen, net als dat van de Radboud Universiteit Nijmegen waar pas sinds 2009/10 fiscaal recht wordt aangeboden (alleen de masterfase). Bij fiscale economie reikt de Universiteit van Tilburg nog steeds 40 procent van de masterdiploma's uit. Fontys Eindhoven levert de helft van de hbo-fiscalisten, opvallend genoeg is haar aandeel in de studentenpopulatie veel kleiner.

De arbeidsmarktpositie van jonge fiscalisten

Ondanks de gevolgen van de crisis die sinds vorig jaar ook hoogopgeleiden treft, is de arbeidsmarktpositie van fiscalisten zonder meer gunstig te noemen. Met name academische fiscalisten hebben hoge salarissen en veel vaker een vaste baan. Ook de secundaire arbeidsvoorwaarden van fiscalisten zijn bovengemiddeld: ze hebben vaker een auto, laptop en mobieltje van de zaak en vallen vaker onder een bonusregeling. Daar staat tegenover dat ze minder vaak een vaste dertiende maand krijgen. Fiscalisten zijn relatief vaak man, hebben minder vaak ouders die zelf hoger onderwijs gevolgd hebben en doen tijdens hun studie al veel relevante werkervaring op.

Voor die hoge salarissen moeten de academische fiscalisten wel hard werken, met wekelijks gemiddeld 39 contractuele uren en 8 uur overwerk. Liefst zouden ze er dan ook een minder lange werkweek voor nodig hebben. Anders ligt dit bij hbo-fiscalisten, die werken juist vaak in deeltijd, en zouden gemiddeld juist 2 uur per week meer willen werken.

Toekomstige vraag

De arbeidsmarkt van jonge fiscalisten is in verandering. Bij belastingadvieskantoren is de instroom afgenomen, ondanks de gestegen uitstroom. De toekomstige vraag naar fiscalisten zal minder zijn dan voorheen. Daar staat tegenover dat de Belastingdienst juist een meerjarige substantiële behoefte heeft aan fiscalisten en accountants. Naar verwachting zal dat gemiddeld zo'n 400 fiscalisten en accountants per jaar betreffen tot en met 2018 maar ook nog wel daarna. Een deel van deze behoefte zal worden vervuld door interne doorstroming of ervaren krachten, maar een belangrijk deel betreft instroom van starters.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
2 Ontwikkeling van de studentenpopulatie	3
2.2 Kleine opleidingen.....	3
2.3 Instroom door eerstejaars	4
2.4 Uitval en instroom door laterejaars	6
2.5 Uitstroom van gediplomeerden	7
3 Wie zijn de jonge fiscalisten?	13
3.1 Achtergrond	13
3.2 Tijdens de opleiding.....	14
4 De arbeidsmarktpositie van jonge fiscalisten	17
4.1 Wat krijgen ze?.....	17
4.2 Wat willen ze?	21
5 Waar komen de jonge fiscalisten terecht?	23
6 Hoe groot is de vraag naar jonge fiscalisten?	25
6.1 Instroom	25
6.2 Uitstroom.....	26
6.3 Toekomst	27
6.4 Belastingdienst	28
Bijlage A Databronnen	29

1 Inleiding

De arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerde fiscalisten was afgelopen jaren zeer goed. Dit rapport onderzoekt de vraag of deze riant positie overeind blijft in tijden van economische crisis.

De arbeidsmarkt van fiscalisten is jarenlang krap geweest, ook in 2010 nog. De vraag is of dat in 2013 nog steeds zo is, nu de arbeidsmarkteffecten van vijf magere economische jaren steeds manifester worden. De Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB) heeft dan ook regelmatig behoefte aan een helder beeld van de arbeidsmarktpositie van recent afgestudeerde hoogopgeleide fiscalisten. SEO Economisch Onderzoek heeft daarom in opdracht van de NOB in 2006, 2008, 2009 en 2010 een onderzoek uitgevoerd waarin die arbeidsmarkt wordt geschetst.¹ Dit jaar wordt zo'n onderzoek opnieuw uitgevoerd, het beschrijft de situatie anno 2013. Centraal in het rapport staat wederom de vraag: 'Hoe heeft de uitstroom van jonge fiscalisten uit het hoger onderwijs zich in de afgelopen jaren ontwikkeld en hoe luiden de verwachtingen voor de nabije toekomst?' Net als in eerdere jaren beantwoordt het rapport dit jaar ook de volgende vraag: 'Wat zijn de recente ontwikkelingen in de in- en uitstroom van fiscaal personeel bij de kantoren?'

Op hbo-niveau bestaat één opleiding voor fiscalisten: fiscaal recht & economie.² Op academisch niveau zijn er twee: fiscaal recht en fiscale economie.³ Deze drie opleidingen vormen de basis van de analyse, waarbij de focus iets meer ligt op de universitaire opleidingen. Cijfers krijgen pas betekenis als ze in perspectief worden geplaatst. Of fiscalisten veel verdienen of niet, wordt bijvoorbeeld pas echt duidelijk als hun salaris wordt afgezet tegen het salaris van hoogopgeleiden met een vergelijkbare opleiding. Probleem daarbij is dat fiscale opleidingen zeer specifiek opleiden. Vergelijkbare opleidingen zijn daardoor nauwelijks voorhanden. In overleg met de opdrachtgever is een aantal 'referentieopleidingen' gekozen: voor fiscale economie (wo) is dat bedrijfseconomie, voor fiscaal recht (wo) zijn dat notarieel recht en Nederlands recht/rechtsgeleerdheid, en voor fiscaal recht & economie (hbo) zijn dat hbo-accountancy en de hbo-opleiding management, economie en recht.

De analyse is grotendeels gebaseerd op drie databronnen: het SEO/Elsevier-bestand 'Studie & Werk', de registraties van DUO, en een door SEO Economisch Onderzoek afgenomen enquête onder de kantoren met fiscaal personeel. In Studie & Werk wordt elk jaar een nieuw cohort van afgestudeerde hoogopgeleiden door middel van een (internet)enquête ondervraagd over hun schoolloopbaan en hun eerste schreden op de arbeidsmarkt. De registraties van DUO betreffen de in- & uitstroom bij de fiscale opleidingen: eerstejaars, studenten en gediplomeerden. De door SEO afgenomen enquête is een internetenquête onder kantoren met tien of meer NOB-leden. In deze enquête is gevraagd naar de recente ontwikkelingen in de in- en uitstroom van fiscaal personeel op de kantoren. De bijlage gaat nader in op de drie databronnen.

---

¹ zie bijvoorbeeld Smid & de Graaf (2010), 'Monitor jonge fiscalisten 2010', SEO rapport nr.2010-27.

² Deze naam wordt sinds studiejaar 2011/12 gebruikt voor de opleiding met isatcode 34140. Hij vervangt de opleiding 'fiscale economie' die werd geregistreerd onder isatcode 34409.

³ De opleiding 'fiscaal recht' werd in het verleden 'fiscaal-juridische opleiding' genoemd.

De opbouw van het rapport is als volgt. Hoofdstuk 2 laat zien hoeveel studenten een fiscale opleiding zijn gaan volgen in de afgelopen jaren en wat de komende jaren de verwachte uitstroom is vanuit die opleidingen naar de arbeidsmarkt. Hoofdstuk 3 schetst een karakteristiek beeld van de startende fiscalisten anno 2013: wat zijn hun achtergrondkenmerken? Hoofdstuk 4 beschrijft de arbeidsmarktpositie van fiscalisten. Wat zijn hun huidige arbeidsvoorwaarden en welke arbeidsvoorwaarden wensen ze? Hoofdstuk 5 geeft weer in welke sectoren en functies fiscalisten terecht komen. Hoofdstuk 6 behandelt de vraagzijde: wat zijn de recente ontwikkelingen in de in- en uitstroom van fiscaal personeel op de kantoren? Is de behoefte aan (jonge) fiscalisten als gevolg van de economische malaise afgenomen of niet?

2 Ontwikkeling van de studentenpopulatie

De laatste jaren kiezen steeds meer eerstejaars studenten voor een fiscale opleiding. De instroom van ouderejaars is daarentegen afgenomen, al wordt dat deels gecompenseerd door de nieuwe masteropleiding fiscaal recht in Nijmegen.

Hoe meer fiscalisten, hoe meer belastingadvieskantoren te kiezen hebben. De grootte van de uitstroom is dan ook van grote invloed op de arbeidsmarktpositie van fiscalisten. Dit hoofdstuk beschrijft welke ontwikkeling de studentenpopulatie de afgelopen jaren heeft doorgemaakt. Hiervoor wordt eerst de instroom van eerstejaars bekeken, vervolgens het (netto) effect van studiestakers en studieswitchers, en de resultante daarvan, de uitstroom van gediplomeerden. Door combinatie van deze gegevens kan aan het eind van dit hoofdstuk een prognose gemaakt worden van de uitstroom die de komende jaren verwacht kan worden.

Fiscalisten in het bachelor-master systeem

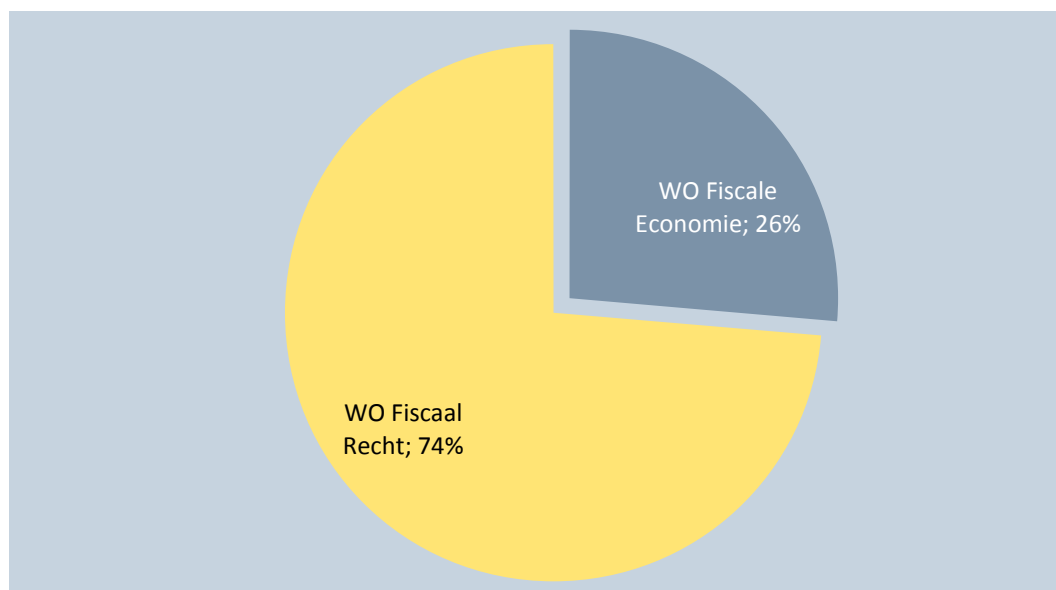
Vanaf het studiejaar 2002/2003 is de structuur van het hoger onderwijs in Nederland veranderd: de bachelor-masterstructuur is ingevoerd. Deze structuur houdt in dat bachelor- en masteropleidingen worden onderscheiden. De bacheloropleiding volgt op een vooropleiding in het voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs. De bacheloropleiding in het wo duurt drie jaar, de masteropleiding één of twee jaar. In het hbo zijn alle vierjarige opleidingen in 2002 omgezet in vierjarige bacheloropleidingen.

De academische opleiding tot fiscaal econoom of fiscaal jurist is volledig afgerond na het behalen van een master fiscale economie of fiscaal recht. Een universitaire bachelor fiscale economie of fiscaal recht geeft direct toegang tot de daaropvolgende master. Tijdens de bachelorfase volgen studenten eerst gemeenschappelijke vakken met respectievelijk andere economiestudenten en andere rechtenstudenten, waarna ze zich gaandeweg steeds verder specialiseren. Maar het is bij sommige universiteiten ook mogelijk om met een andere wo-bachelor in te stromen in een fiscale master. Zo kan een bachelor ondernemingsrecht in bepaalde gevallen toegang geven tot de master fiscaal recht. Tot slot is het mogelijk om in de master fiscale economie of fiscaal recht in te stromen met een hbo-bachelordiploma. In veel gevallen dient er dan wel eerst een schakelprogramma van een jaar aan de universiteit te worden gevolgd. Soms worden ook (kortere) schakelprogramma's voor andere wo-bachelors aangeboden.

2.2 Kleine opleidingen

Fiscalisten worden in het academisch onderwijs gevormd aan twee verschillende faculteiten: de juridische en de economische. Beide vormen slechts een klein deel van het totaal aantal gediplomeerden in het wetenschappelijk onderwijs. De fiscaal juristen vormen ongeveer 1,2 procent van de totale uitstroom, de fiscaal economen ongeveer 0,4 procent (gemiddeld over de afgelopen drie jaar). Daarmee levert de opleiding fiscaal recht ongeveer driemaal zoveel fiscalisten als de opleiding fiscale economie. (zie Figuur 2.1).

Figuur 2.1 Fiscaal recht levert driemaal zoveel academici als fiscale economie

Bron DUO, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Andere opleidingen binnen dezelfde faculteiten zijn groter. Zo studeert ruim 5 procent van alle universitaire alumni af in de master ‘Business Administration’, 3,2 procent in ‘Rechtsgeleerdheid’ en 2,6 procent in ‘Nederlands recht’. Een ‘vergelijkbare’ opleiding zoals notarieel recht is met 0,6 procent van de uitstroom ook een relatief kleine studie.⁴

Ook binnen het hbo zijn de fiscaal economen slechts een klein deel van de populatie (0,3 procent). Daarmee is fiscaal recht & economie een veel kleinere studie dan bijvoorbeeld MER (2,6 procent) en accountancy (1,2 procent).⁵

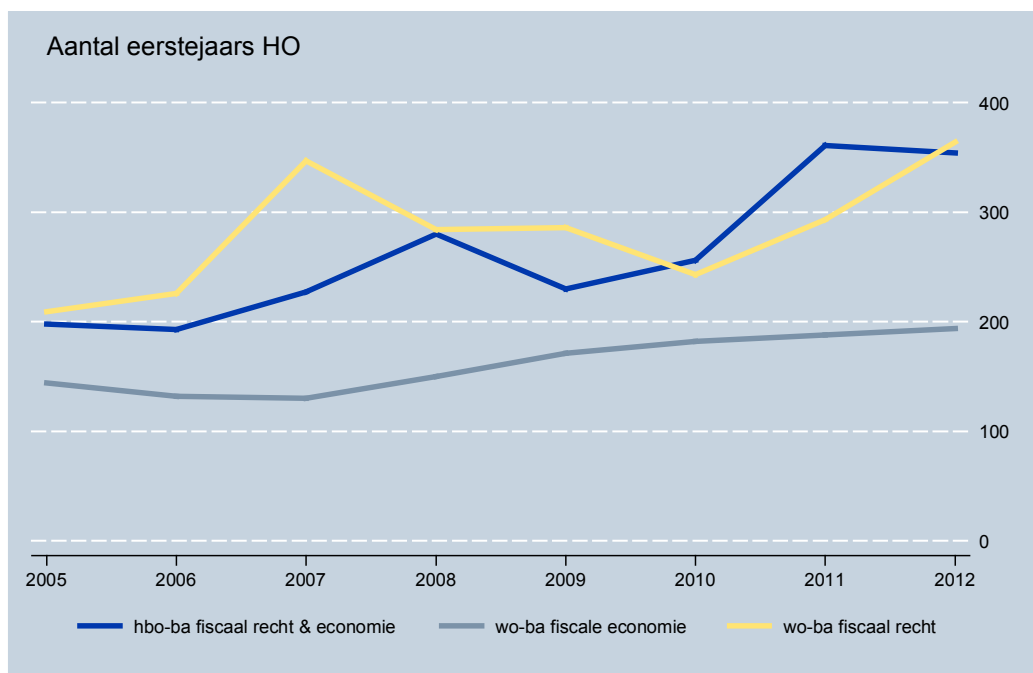
2.3 Instroom door eerstejaars

Het aantal eerstejaars dat een fiscale opleiding gaat doen is de laatste jaren gestegen, zo blijkt uit Figuur 2.2. Die geeft weer hoe de instroom van eerstejaars in de drie fiscale opleidingen zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld. DUO definieert de eerstejaars als de instroom van studenten die voor het eerst staan ingeschreven in het hoger onderwijs. In de praktijk gaat het dan om de eerstejaars in de bacheloropleidingen hbo fiscaal recht & economie, wo fiscaal recht en wo fiscale economie. De instroom van studenten die eerst een andere studie in het hoger onderwijs zijn begonnen is niet in deze definitie niet verwerkt, die komt in de volgende paragraaf aan bod. Figuur 2.2 toont de ontwikkeling van de aantallen eerstejaars van de laatste acht jaar.

⁴ Berekening SEO o.b.v. DUO, gediplomeerden van de drie meest recente jaargangen.

⁵ idem.

Figuur 2.2 Instroom van fiscalisten in het hoger onderwijs stijgt

Bron: DUO, bewerking SEO Economisch Onderzoek.

Het aantal eerstejaars fiscaal recht is gestegen van 243 (per oktober 2010) naar 364 (per oktober 2012). Na een hoogtepunt in 2007/08 volgde een daling, gevolgd door eerdergenoemde stijging in de laatste twee jaar. Ook bij de universitaire opleiding fiscale economie is het aantal eerstejaars toegenomen, minder spectaculair maar wel gestaag. Sinds 2007 is het aantal eerstejaars in vijf jaar toegenomen van 130 naar 194.

Het aantal eerstejaars op bij de hbo-opleiding fiscaal recht & economie heeft lang gefluctueerd tussen de 200 en 300, om in 2011 ineens flink te stijgen naar 361. Dit niveau is ook afgelopen jaar vastgehouden, toen er 354 eerstejaars verwelkomd werden.

De sterke groei is volledig te wijten aan voltijdstudenten. Waar in 2008/09 nog een kwart van de eerstejaars wo-fiscaal recht een deeltjidschrijving betrof, is dat aandeel in 2012/13 gedaald tot 11 procent.⁶ Op het hbo zijn nauwelijks nog eerstejaars die in deeltijd studeren (twee procent) en de universitaire opleiding fiscale economie wordt in de bachelorfase helemaal niet in deeltijd aangeboden.⁷

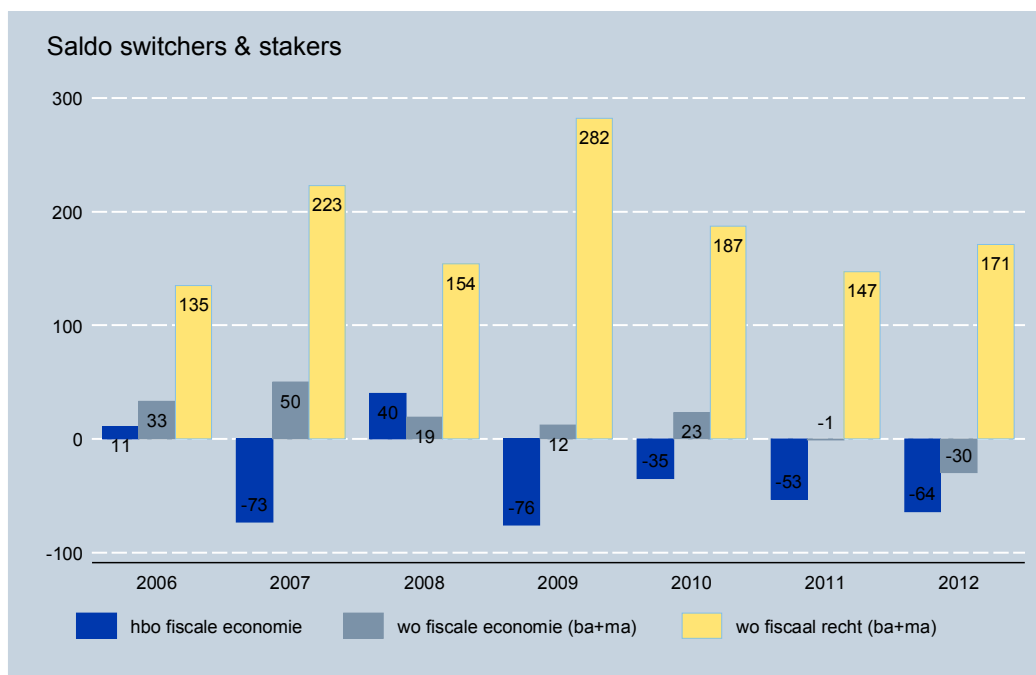
⁶ Voor het hbo lijkt een zelfde patroon te bestaan, maar dat blijkt slechts het gevolg van onjuiste registratie. Navraag bij Fontys leert dat de deeltjidschrijving van 2008 een administratieve anomalie betreft en dat het werkelijke aantal deeltijd-eerstejaars volgens Fontys een stuk lager was.

⁷ Fiscale economie wordt op wo-niveau wel in deeltijd aangeboden bij de masteropleiding. Van de afgestudeerden fiscale economie in 2011/12 heeft dan ook 7% het laatste jaar in deeltijd gestudeerd. Voor de afgestudeerden fiscaal recht is dit 22% en voor de afgestudeerde fiscaal recht & economie (hbo) fluctueert dit aandeel de laatste jaren tussen de 20-40%.

2.4 Uitval en instroom door laterejaars

Niet alle eerstejaars halen ook de eindstreep van hun opleiding. De Graaf e.a. (2003)⁸ laten zien dat tussen halverwege het eerste en het begin van het derde studiejaar ongeveer een kwart van alle wo-studenten van opleiding verandert. Bovendien vinden ook bij de overgang van de bachelorfase naar de masterfase wisselingen plaats. Zodoende is na enkele jaren niet iedereen van de aanvankelijke eerstejaars meer ingeschreven aan de fiscale opleidingen, maar dat geldt net zo goed voor andere opleidingen. En de studieswitchers vanuit die opleidingen vinden soms juist weer hun weg naar een van de fiscale opleidingen. Figuur 2.3 laat zien dat het saldo van deze uitval (door studiestakers en studieswitchers) en nieuwe instroom (door switchers vanuit andere opleidingen) met name voor fiscaal recht gunstig uitpakt. Het lijkt voor de hand te liggen dat het hier vooral studenten betreft van andere juridische opleidingen, die besluiten om fiscaal recht als hoofdopleiding te kiezen nadat ze via andere hoofdrichting het hoger onderwijs zijn binnengekomen. Wel is deze zijinstroom na 2009/10 flink afgenomen bij de universiteiten die het complete bachelor-mastertraject aanbieden (zie Figuur 2.4), een trend die slechts ten dele wordt gecompenseerd door groei van de ‘master-only opleidingen’ in Nijmegen en aan de VU.

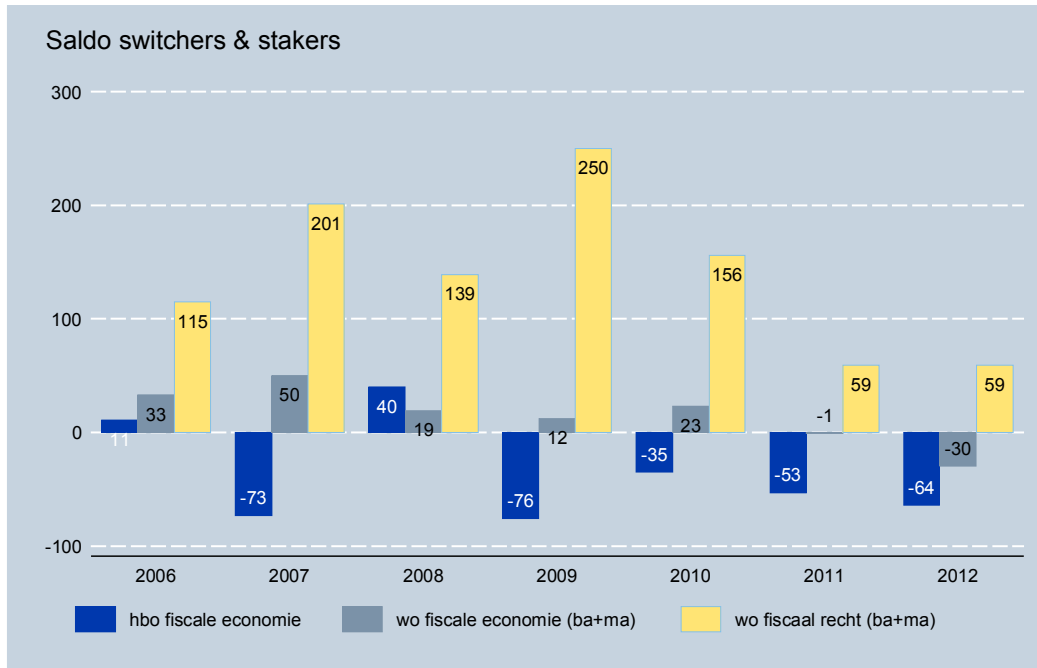
Figuur 2.3 Studieswitchers zorgen jaarlijks voor 200 extra instromers bij fiscaal recht...

Bron: DUO, bewerking door SEO Economisch Onderzoek.

⁸ De Graaf, D., U. de Jong, J Korteweg, M. van Leeuwen en I. van der Veen (2003), *Nadere analyses studentenmonitor 2002; studeren met een handicap en studieverloop in het algemeen*. Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW. SEO-rapportnr. 711.

Figuur 2.4 ...maar zonder de masteropleidingen bij RUN&VU is sprake van flinke daling

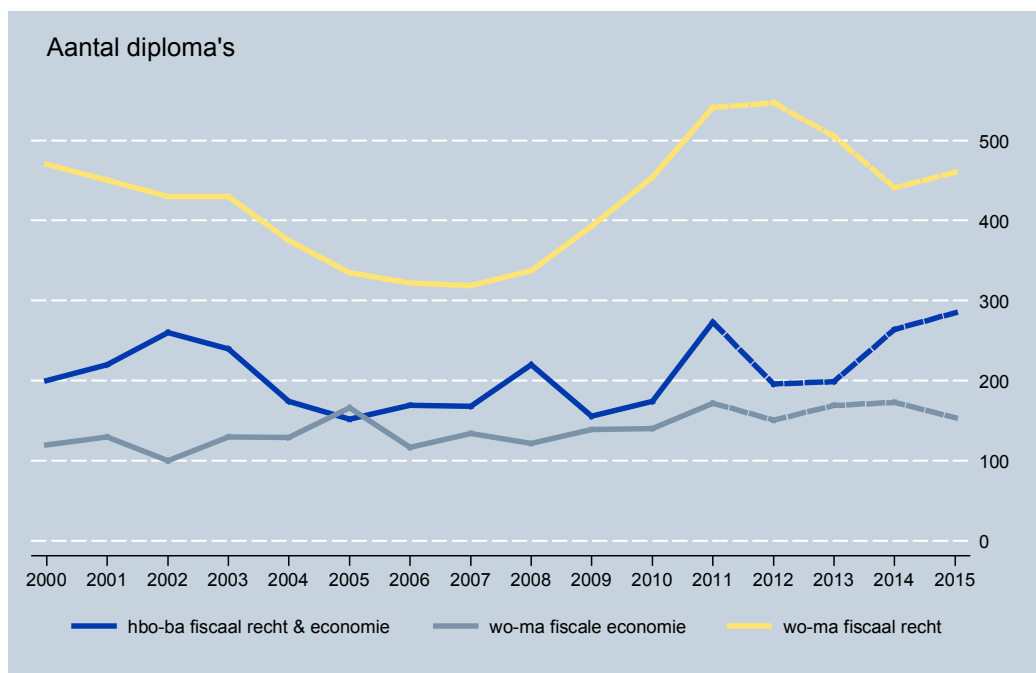
Bron: DUO, bewerking door SEO Economisch Onderzoek. Fiscaal recht is exclusief RUN & VU.

Bij fiscale economie was het saldo van omzwaaiers en afzwaaiers aanvankelijk positief: in 2007 was er bovenop de 130 eerstejaars ook nog eens een extra (netto) instroom van 50 studenten vanuit andere opleidingen. Sindsdien is het saldo echter dalende, en in 2012/13 zelfs negatief. Dat houdt in dat afgelopen zomer het aantal studenten dat met de opleiding fiscale economie is gestopt groter is dan het aantal studenten dat uit andere studies is komen binnenwaaien.

2.5 Uitstroom van gediplomeerden

De uitstroom van fiscalisten is de laatste jaren sterk gestegen. Figuur 2.5 laat zien dat de voorspelde toename van de uitstroom van universitaire fiscalisten inderdaad gerealiseerd is, zelfs in sterkere mate dan werd voorspeld in de monitor van 2010. De gegevens in de figuur betreffen de periode sinds 2000, aangezien de reeks bij de universitaire opleidingen zowel de uitstroom combineert uit opleidingen oude stijl (drs./mr.) en uit de masteropleidingen (MSc/LLM). De status van de master is immers het best vergelijkbaar met de opleiding oude stijl, pas na de master is de academische opleiding echt afgerond.

Figuur 2.5 Uitstroom van fiscalisten is de laatste jaren sterk gestegen

Bron: DUO, bewerking door SEO Economisch Onderzoek. Het jaar 2011 staat voor het studiejaar 2011/12; de meeste diploma's zullen aan het eind van dat studiejaar behaald worden, in de zomer van 2012.

De uitstroom vanuit fiscaal recht is in de eerste vijf jaar na de eeuwwisseling gedaald, van circa 450 tot zo'n 300 studenten. Maar sinds 2009/10 neemt hun aantal elk jaar weer snel toe, waardoor in het studiejaar 2011/12 meer dan 500 masterdiploma's uitgereikt konden worden. De uitstroom vanuit fiscale economie kende een eenmalige piek van rond de 165 studenten in 2005/06, maar het jaar daarna stroomden er ineens 50 masters fiscale economie minder de arbeidsmarkt op. Na enkele jaren rond de 140 geschommeld te hebben was er in 2011/12 weer een duidelijke toename, in dat jaar registreerde DUO maar liefst 172 masterdiploma's fiscale economie. De totale uitstroom uit academische fiscale opleidingen in 2011/12 bedroeg 650, meer dan ooit tevoren.

Op hbo-niveau heeft de uitstroom zich ontwikkeld volgens een golfpatroon, met een piek in 2002/03 (260 afgestudeerden), een dal in 2005/06 (148 afgestudeerden) en een nieuwe piek in 2008/09. De in 2010 uitgesproken verwachting dat de uitstroom ongeveer 200 studenten per jaar zal bedragen blijkt in 2011/12 ineens flink overtroffen te worden. Dit blijkt vooral te komen dankzij een stijging van 80 deeltijdstudenten die in dat jaar de eindstreep passeerden; het aantal diploma's van voltijdstudenten steeg dat jaar met 30.

Op basis van de beschikbare gegevens over instroom van eerstejaars, vanuit andere studies en uitval is bepaald hoe de uitstroom zich de komende jaren (vanaf 2012/2013) ongeveer zal ontwikkelen. Ongeveer 85% van de bachelors bij recht en bij economie weet dat ze na de bachelor verder wil studeren. Van de voltijd masterstudenten bij recht en bij economie heeft ongeveer 85% gekozen voor een inhoudelijk aansluitende opleiding, die dan meestal aan dezelfde universiteit wordt gevolgd.⁹ Complicerende factoren zijn de onregelmatige reeks van

⁹ zie van den Broek et al (2011) 'Tien jaar Studentenmonitor'.

deeltijdstudenten op het hbo (met name in 2011/12) en de splitsing in bachelor-master, waarbij sommige universiteiten alleen een masteropleiding fiscaal recht aanbieden. Met deze factoren wordt zo goed mogelijk rekening gehouden. De verwachting is dat het aantal hbo-fiscalisten eerst zal dalen (de piek in 2011 was eenmalig) waarna de stijging van het aantal eerstejaars zich vanaf 2015 ook vertaalt in een stijging van het aantal diploma's. Het aantal universitaire fiscaal economen zal de komende jaren niet veel meer fluctueren: het aantal eerstejaars is toegenomen maar de uitval ook, en het aantal studenten is afgelopen jaar weer licht gedaald. Deze trends leiden tot een verwachting van tussen de 150 en 170 nieuwe fiscaal economen per jaar (tenzij het aantal eerstejaars nog verder toeneemt). Het aantal fiscaal juristen is de afgelopen jaren flink gestegen. Maar deze trend krijgt straks eerst te maken met de sterke daling van de zij-instroom in de bachelorfase (tussen 2009 en 2011, zie Figuur 2.4) en pas later met de recente stijging van het aantal eerstejaars. De prognose is daarom eerst een daling naar 450 afgestudeerden per jaar, welk aantal na 2014/15 weer zal toenemen.

Uitstroom naar instelling

De fiscale opleidingen kunnen aan verschillende universiteiten en hogescholen worden gevolgd. Volledige opleidingen fiscale economie en fiscaal recht op academisch niveau worden aangeboden in Tilburg, Rotterdam, Maastricht, Groningen en aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). In Leiden, Nijmegen en aan de Vrije Universiteit van Amsterdam (VU) kan alleen fiscaal recht worden gestudeerd, waarbij de laatste twee alleen de masteropleiding aanbieden dus geen eigen bachelor.¹⁰ In Nijmegen kan sinds 2009/2010 de master fiscaal recht worden gecombineerd met de master notarieel recht. De Universiteit Utrecht heeft in het studiejaar 2010/2011 voor het laatst een master fiscaal recht aangeboden.

De Universiteit van Tilburg (UvT) is met een aandeel van 40% verreweg de grootste leverancier van fiscaal economen, zo blijkt uit Figuur 2.6. De figuur laat het gemiddelde aandeel van de universiteiten zien in de uitstroom van de laatste twee jaren (2010/11 en 2011/12). De UvA heeft circa een kwart van de uitstroom, de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) ongeveer 20%. Daarnaast leveren de Universiteit Maastricht (UM) en de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) elk nog een klein aandeel.

Bij fiscaal recht is de UvA het grootst met 25% van de uitstroom. Sinds 2009/10 levert de UvA in plaats van 70 nu jaarlijks ongeveer 120 studenten af. In 2011/12 is ook de uitstroom van de UvT toegenomen, van 68 naar 97 studenten. Het aandeel van de UM is het jaar daarvoor al gegroeid en is nu gemiddeld 17 procent. De EUR, RUG, RUL en VU leveren elk rond de 10% van de uitstroom. Het aandeel van de UU zal de komende jaren verdwijnen omdat zij geen master meer aanbieden, het aandeel van de RUN zal daarentegen juist stijgen omdat zij pas recent zijn begonnen met de opleiding.

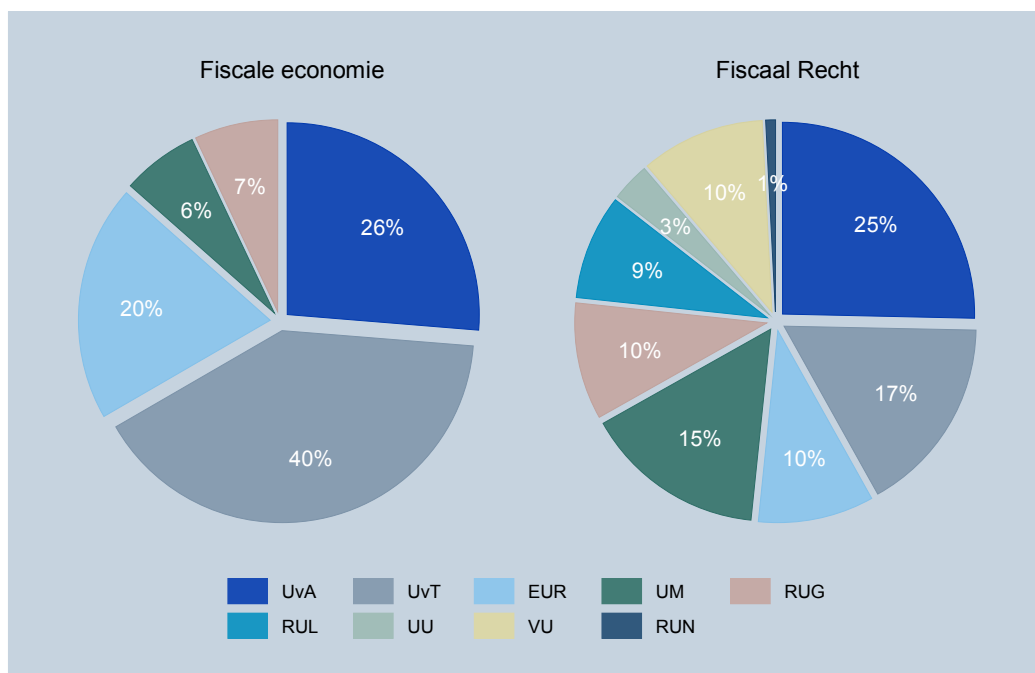
Bij de VU gold lange tijd dat de master fiscaal recht geen zelfstandig geaccrediteerde opleiding was. Dit heeft als consequentie dat (tot dit jaar) er bij DUO geen aparte registratie was voor masterdiploma's fiscaal recht, maar dat deze studenten werden toegerekend aan hun

---

¹⁰ zie http://duo.nl/zakelijk/ho/croho/raadplegen_croho.asp

hoofdrichting Nederlands recht.¹¹ Wel zijn de exacte cijfers van de uitstroom aan de master fiscaal recht intern bij de VU bekend, en opgenomen in deze publicatie. Het is niet precies duidelijk in hoeverre de officiële registratie op deze manier ‘vervuld’ is bij andere universiteiten. Oftewel, hoeveel studenten eigenlijk fiscaal recht studeren in plaats van bijvoorbeeld het geregistreerde Nederlands recht.

Figuur 2.6 Tilburg levert de meeste economen, UvA de meeste juristen

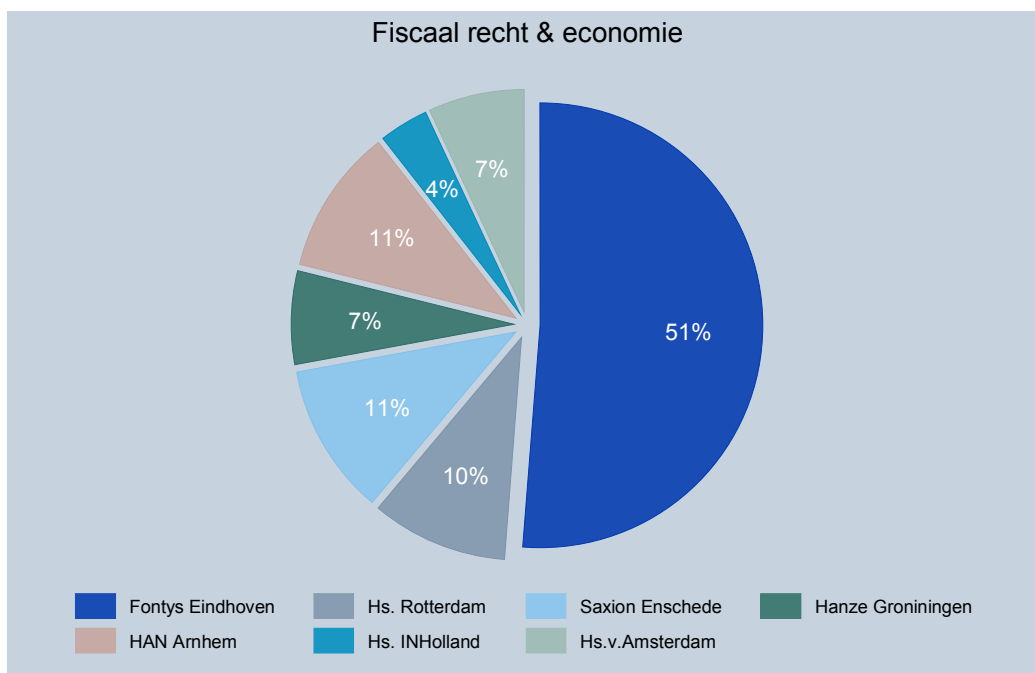
Bron: DUO, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Bij de hogescholen is Fontys Eindhoven duidelijk hofleverancier: de afgelopen twee jaar kwam de helft van de van hbo-fiscalisten van die instelling. Figuur 2.7 toont het aandeel van hbo-instellingen in de uitstroom van fiscaal recht & economie in de afgelopen twee jaar.

Naast Fontys Eindhoven leverden ook de Hogeschool Rotterdam, Saxion Hogeschool Enschede, de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) jaarlijks zo'n 20-30 fiscale bachelors af. Een iets kleiner aantal kwam van de Hogeschool van Amsterdam en de Hanzehogeschool Groningen. Sinds het studiejaar 2009/2010 neemt Hogeschool INHolland geen nieuwe studenten meer aan voor deze opleiding, wel stonden er in oktober 2012 nog 20 studenten ingeschreven. De opleiding aan de Haagse Hogeschool is inmiddels uitgestorven, daar zijn helemaal geen studenten meer. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de ontwikkeling in deze studentenaantallen.

¹¹ De eenjarige masteropleiding fiscaal recht van de VU kan ook door bachelors economie worden gevolgd, mits deze voldoende vakken recht hebben gevolgd.

Figuur 2.7 Fontys Hogescholen Eindhoven levert meeste hbo-fiscalisten

Bron: DUO, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Tabel 2.1 Ontwikkeling studentenaantal fiscaal recht & economie, per hogeschool 2005-2012

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Fontys Eindhoven	307	331	300	407	338	346	356	347
HAN Arnhem	160	165	145	148	149	174	188	195
Haagse Hogeschool	44	32	22	11	3	0	0	0
Hanze Groningen	103	98	90	99	88	101	107	126
Hs. INHolland (Rotterdam)	51	72	68	76	48	39	28	20
Hs. Rotterdam	69	92	144	146	185	203	273	253
Hs.van Amsterdam	0	0	126	144	148	139	158	193
Saxion Enschede	80	75	62	78	84	106	132	125
Totaal	814	865	957	1.109	1.043	1.108	1.242	1.259

Bron: DUO, bewerking SEO Economisch Onderzoek.

3 Wie zijn de jonge fiscalisten?

Fiscalisten zijn vaak man, hebben relatief laaggeschoolde ouders en halen hoge eindcijfers op de middelbare school en de academici doen tijdens hun studie al veel relevante werkervaring op.

Een goed CV vergroot de kansen op de arbeidsmarkt. Dit hoofdstuk schetst een beeld van de pas afgestudeerden fiscalisten, aan de hand van hun achtergrondkenmerken en de verrichtingen tijdens hun opleiding.

3.1 Achtergrond

De gemiddelde leeftijd op het moment van afstuderen is voor studenten fiscaal recht ongeveer 24 en een half jaar. Dit is ongeveer gelijk aan de leeftijd waarop studenten Nederlands recht en notarieel recht afstuderen. Pas afgestudeerde fiscaal economen op wo-niveau zijn met ruim 24 jaar gemiddeld iets jonger dan pas afgestudeerde bedrijfseconomen (ruim 25 jaar). Fiscaal economen die op hbo-niveau hebben gestudeerd, hebben een afstudeerleeftijd van 23 en een half jaar. Ter vergelijking, studenten die net hun opleiding accountancy of MER hebben afgerond, zijn gemiddeld bijna 23 jaar.

Tabel 3.1

	leeftijd	man	allochtoon	ouders-hbo	ouder-uni
fiscaal recht & economie	23,3	53%	27%	30%	9%
MER	23,1	56%	14%	35%	11%
accountancy	23,4	67%	12%	31%	9%
overig hbo	23,6	43%	13%	36%	14%
fiscale economie	24,4	57%	9%	25%	25%
fiscaal recht	25,0	57%	12%	26%	32%
business economics	24,9	64%	23%	31%	30%
Nederlands recht	25,1	32%	26%	21%	38%
notarieel recht	24,0	28%	18%	34%	22%
overig universiteit	25,2	44%	17%	38%	29%

Bron: SEO/Elsevier (2012-2013)

Fiscalisten zijn bovengemiddeld vaak man, al is nog altijd meer dan 40 procent van de afgestudeerden in de verschillende fiscale opleidingen vrouw. Ook bij de vergelijkbare studies op het hbo zijn de mannen in de meerderheid. Dat geldt niet op de universiteit: bij Nederlands recht en notarieel recht zijn traditioneel vrouwen ruim in de meerderheid, net als overigens op de rest van de universiteit. Allochtonen zijn ondervertegenwoordigd in het hoger onderwijs, al neemt hun aandeel de laatste jaren toe.¹² Het percentage afgestudeerde fiscalisten van allochtone

¹² <http://www.statline.nl>

afkomst varieert.¹³ Onder alumni fiscaal recht & economie zijn allochtonen duidelijk oververtegenwoordigd, onder de universitaire fiscalisten juist niet.

Opvallend is dat de ouders van fiscalisten minder vaak een opleiding in het hoger onderwijs hebben genoten dan ouders van afgestudeerden in vergelijkbare opleidingen. Vaak wordt het opleidingsniveau van de ouders gezien als indicatie van de sociale herkomst. Uit de tabel blijkt dat slecht 50 tot 60 procent van de ouders van universitaire fiscalisten zelf hoger onderwijs heeft gevolgd. Bij vergelijkbare opleidingen ligt dat percentage iets hoger, terwijl het gemiddelde van alle universitaire opleidingen duidelijk hoger ligt: 67 procent. Bij fiscaal economen op hbo-niveau heeft 40 procent van de ouders van afgestudeerden een opleiding in het hoger onderwijs genoten; vergelijkbaar met accountancy, iets minder dan bij MER en tien procentpunt minder dan gemiddeld op het hbo. Fiscalisten behoren dus bovengemiddeld vaak tot de eerste generatie hoogopgeleiden binnen hun familie.

3.2 Tijdens de opleiding

Fiscalisten en studenten in vergelijkbare opleidingen haalden in het voortgezet onderwijs een gemiddeld eindexamencijfer van rond de zeven, dat is meer dan het gemiddelde van alle studenten en ook meer dan de studenten van vergelijkbare opleidingen. Grappig genoeg vertaalt dit zich niet in hogere tentamencijfers in het hoger onderwijs, gemiddeld zijn die lager dan in andere studies. De interpretatie is hier echter niet eenduidig, in hoeverre zijn de tentamens van de verschillende studies te vergelijken? Zijn de tentamens van fiscaal recht bijvoorbeeld moeilijker dan die van Nederlands recht of bedrijfseconomie? Vergeleken met studenten in vergelijkbare opleidingen wijkt het vakkenpakket niet af, fiscalisten kiezen ongeveer even veel alfa- en bètavakken. Wel ligt het aantal bètavakken een stuk lager dan het gemiddelde over alle studenten. Gemiddeld bestaat het vakkenpakket van fiscalisten voor 20 tot 25 procent uit bètavakken, tegenover bijna 35 procent voor alle academici en bijna 30 procent voor alle hbo'ers.

Tabel 3.2

	eindcijfer havo/vwo	beta-vakken	tentamen-cijfer	ervaring relevant	ervaring bijbaan	ervaring bestuurlijk	lid vereniging
fiscaal recht & economie	7,0	1,6	6,9	30%	21%	20%	43%
MER	6,9	1,4	7,0	27%	44%	38%	27%
accountancy	6,9	1,5	6,9	40%	24%	21%	32%
Totaal hbo	6,8	1,9	7,2	34%	34%	21%	21%
fiscale economie	7,2	1,5	7,1	64%	32%	46%	92%
fiscaal recht	7,1	1,5	7,2	68%	32%	44%	87%
business economics	7,0	1,9	7,3	42%	52%	54%	72%
Nederlands recht	7,0	1,6	7,3	48%	33%	51%	81%
notarieel recht	7,1	1,3	7,2	53%	29%	48%	98%
Totaal universiteit	7,1	2,2	7,4	38%	47%	45%	78%

Bron: SEO/Elsevier (2012-2013)

¹³ allochtoon = minstens één van de ouders is in het buitenland geboren

Of studenten werkervaring opdoen tijdens hun opleiding, kan van belang zijn voor de snelheid waarmee zij een baan vinden. Maar de ene werkervaring is de andere niet. Dit onderzoek onderscheidt er drie. Ten eerste werkervaring die relevant is voor het vakgebied, ten tweede een typische studentenbijbaan en ten derde bestuurlijke ervaring (bijvoorbeeld bij een vereniging of belangengroepering). Fiscalisten doen tijdens de studie vaak al relevante werkervaring op. Van de fiscaal economen heeft ruim 60 procent relevante werkervaring, tegenover 40 procent van de bedrijfseconomen. Bij de fiscaal juristen ligt het aandeel studenten met relevante werkervaring (bijna 70 procent) eveneens hoger dan bij vergelijkbare opleidingen (minder dan 50 procent). Wellicht hangt dat gedeeltelijk samen met het hogere percentage deeltijders onder de studenten fiscaal recht.¹⁴ Van de hbo-fiscalisten heeft 30 procent relevante werkervaring opgedaan. Dit is minder dan bij accountancy, maar vergelijkbaar met andere hbo-opleidingen. Wat betreft de andere typen werkervaring is het beeld gemengder: vergeleken met MER hebben de hbo-fiscalisten meer bestuurlijke ervaring opgedaan en vaker een bijbaantje gehad, met accountancy zijn er geen verschillen. De academische fiscalisten hebben (iets) minder vaak bestuurlijke ervaring dan alumni van de referentiestudies, en minder vaak een bijbaan dan business economics. De voor het vakgebied relevante werkervaring is uiteraard het meest van belang voor een mooi CV. Vooral daarmee weten fiscalisten op de universiteit zich te onderscheiden van studenten in referentieopleidingen.

---

¹⁴ Van de afgestudeerden fiscaal recht uit 2009/10 had 32 procent een deeltijdinschrijving. Dat aandeel is in 2011/12 inmiddels wel gezakt naar 22 procent.

4 De arbeidsmarktpositie van jonge fiscalisten

De arbeidsmarktpositie van (met name academische) fiscalisten is zonder meer gunstig te noemen: ze hebben hoge salarissen en veel vaker een vaste baan. Wel zouden ze er liever een minder lange werkweek voor nodig hebben.

Een goede arbeidsmarktpositie uit zich normaal gesproken in een korte baanzoekduur, een hoog salaris, een vast contract en goede secundaire arbeidsvoorwaarden. Dit hoofdstuk gaat in op deze baankenmerken. De arbeidsmarktpositie van jonge academische fiscalisten is zonder meer goed. Wat betreft baanzoekduur behoren ze tot de subtop, wat betreft salaris tot de top. Ook de extra arbeidsvoorwaarden zijn gunstig. De fiscalisten zijn dan ook tevreden met hun baan, al moeten ze er hard voor werken. De arbeidsmarktpositie van jonge hbo-fiscalisten is niet uitzonderlijk, maar wel beter dan gemiddeld.

4.1 Wat krijgen ze?

Zoeken van werk

Vrijwel alle afgestudeerde fiscalisten op wo-niveau hebben (anderhalf jaar na afstuderen) een baan. Het percentage werklozen is lager dan gemiddeld en zelfs beduidend lager dan bij vergelijkbare studies (zie Tabel 4.1). Van de hbo-fiscalisten werkt slechts iets meer dan de helft, maar dat komt vooral omdat een grote groep besluit om na de bachelor nog verder te studeren. Blijkbaar bevalt die baan goed, want fiscalisten zijn relatief honkvast. Meer dan 80 procent van de afgestudeerde hbo-fiscalisten en alumni fiscale economie met een baan werken na anderhalf jaar nog steeds in hun eerste baan. Onder fiscaal juristen geldt dit voor tweederde van de werkende starters. Van de werkende alumni van MER, Nederlands recht¹⁵ en notarieel recht heeft 40 tot 50 procent in die anderhalf jaar al meerdere banen gehad, van de werkende alumni bedrijfseconomie een kwart.

De baanzoekduur is de tijd die verstrijkt tussen het moment waarop de fiscalist actief begint met zoeken naar een baan en het moment waarop hij of zij begint aan een baan, op minimaal het niveau van de opleiding. De baanzoekduurgegevens die in dit onderzoek zijn opgenomen hebben betrekking op het cohort studenten dat halverwege 2011 is afgestudeerd, zo'n anderhalf tot twee jaar geleden. De baanzoekduur reflecteert dus niet de situatie op de arbeidsmarkt medio 2013, zodat het effect van de economische crisis nog maar beperkt zichtbaar is in de baanzoekduur.¹⁶

¹⁵ incl. Rechtsgeleerdheid

¹⁶ Omdat een gedeelte van de ondervraagden nog aan het zoeken is, betreft de meting van zoekduren altijd een gedeelte onvoltooiden duren. Met behulp van een econometrisch model wordt hiervoor gecorrigeerd. Vanwege de scheve verdeling van zoekduren is het gemiddelde niet altijd een stabiele maat, een paar uitschieters kunnen zeer bepalend zijn. Daarom wordt behalve de gemiddelde zoekduur (geschat na econometrische correctie zoals hierboven beschreven) ook de mediane zoekduur gerapporteerd.

Voor afgestudeerden fiscaal recht bedroeg de mediane baanzoekduur bijna vier maanden, voor afgestudeerden fiscaal economie nog net iets minder. Daarmee staat fiscale economie op plaats zes en fiscaal recht op plaats vijftien van de opleidingen met de kortste baanzoekduur. Ter vergelijking, bij bedrijfseconomie en Nederlands recht is de baanzoekduur zes maanden. De baanzoekduur bij notarieel recht is vergelijkbaar met die bij fiscaal recht.

Van de hbo-fiscalisten heeft de helft na ruim twee maanden al een baan gevonden. Hun baanzoekduur is daarmee veel korter dan die van hun soortgenoten; accountants doen er zelfs bijna vier maanden over. Overigens is de baanzoekduur van hbo'ers gemiddeld genomen sowieso korter dan die van academici. Zo liggen de zoekduur van afgestudeerden in MER en accountancy op respectievelijk 2,5 en 3,5 maanden.

Tabel 4.1 Baanzoekduur en arbeidsmarktpositie van fiscalisten en vergelijkbare opleidingen

	zoekduur		aantal sollicitaties	zoekt al tijdens studie	Arbeidsmarktpositie			
	mediaan	gem.			werk-nemer	zelf-standig	student	niet-werkend
fiscaal recht & economie	2,2	4,0	2,8	36%	49%	4%	35%	11%
MER	2,7	7,0	4,0	37%	64%	1%	32%	4%
accountancy	3,6	6,6	4,9	52%	80%	0%	14%	6%
overig hbo	2,9	6,3	3,7	37%	72%	7%	16%	5%
fiscale economie	3,4	5,7	3,3	54%	96%	0%	0%	4%
fiscaal recht	3,7	5,9	4,2	47%	93%	0%	2%	4%
business economics	5,9	6,9	5,5	42%	84%	0%	8%	8%
Nederlands recht	5,8	8,9	3,9	37%	81%	3%	9%	7%
notarieel recht	3,9	8,0	4,8	40%	86%	0%	8%	6%
overig universiteit	4,8	8,3	4,4	49%	71%	4%	19%	6%

Bron: SEO/Elsevier (2012-2013)

De oriëntatie op de arbeidsmarkt begint bij (universitaire) fiscalisten al voor het afstuderen. Het is bekend dat fiscalisten in opleiding regelmatig al tijdens de studie of stage worden benaderd door kantoren. Zo'n 40 procent van de hbo-fiscalisten krijgt zijn baan via een stage, en een kwart van de academische fiscalisten. Een dergelijke riante uitgangspositie op de arbeidsmarkt is niet voor veel anderen weggelegd. Dat percentage is hoger dan in vergelijkbare studies waar ongeveer 15 procent op die manier aan zijn baan komt; uitzondering zijn de hbo-accountants, waar ongeveer een kwart via een stage in zijn huidige functie beland.

Ongeveer de helft van de fiscaal economen en fiscaal juristen op wo-niveau zoekt actief naar een baan voor het afstuderen. Onder fiscaal economen op hbo-niveau is dit ongeveer eenderde. Worden de fiscalisten vergeleken met afgestudeerden in vergelijkbare opleidingen, dan blijkt dat hbo-accountants vaker al voor het behalen van de bul naar een baan zoeken. Vergelijkbare studenten op de universiteit beginnen vaker pas na afstuderen met de echte zoektocht. Deze luxe positie wordt deels weerspiegeld in het lage aantal sollicitaties dat de fiscalisten nodig hadden: fiscaal economen 3,3. Fiscaal juristen 4,2 en hbo-fiscalisten 2,8. Dat is minder dan gemiddeld, en aanzienlijk minder dan in veel vergelijkbare studies. Alleen alumni Nederlands recht (3,9) solliciteren ongeveer even vaak als fiscaal juristen.

Arbeidsvoorwaarden

Fiscalisten met een academische opleiding worden goed betaald. Het gemiddelde bruto maandsalaris van afgestudeerden fiscaal recht is € 3100, anderhalf jaar na afstuderen. Bij afgestudeerden fiscale economie op wo-niveau is dat € 2975. Ter vergelijking, pas afgestudeerde bedrijfseconomen verdienen gemiddeld € 2800, en pas afgestudeerden Nederlands recht en notarieel recht krijgen een gemiddeld salaris van ongeveer € 2650. Voor de hoge salarissen moet wel veel gewerkt worden. Vergeleken met hun academische collega's maken fiscalisten lange werkweken: bovenop de 39 contractuele uren volgen ook nog minstens acht overuren. Dat is zelfs langer dan de afgestudeerden uit de vergelijkbare referentieopleidingen, die ook al bovengemiddelde werkweken hebben. Deeltijdwerk komt bij wetenschappelijke fiscalisten dan ook nauwelijks voor.

Fiscaal economen op hbo-niveau verdienen aanzienlijk minder, namelijk ongeveer € 2150 bruto per maand. Maar daarvoor hoeven ze dan contractueel ook slechts gemiddeld 33 uur per week te werken. En dat doen ze ook, ze maken gemiddeld nauwelijks overuren. Starters van de vergelijkbare opleidingen MER en accountancy verdienen meer (resp. € 2250 en € 2300) maar moeten daar ook duidelijk langere werkweken voor maken. Al deze hbo'ers verdienen overigens bovengemiddeld, hun collega's moeten het doen voor gemiddeld € 2050.

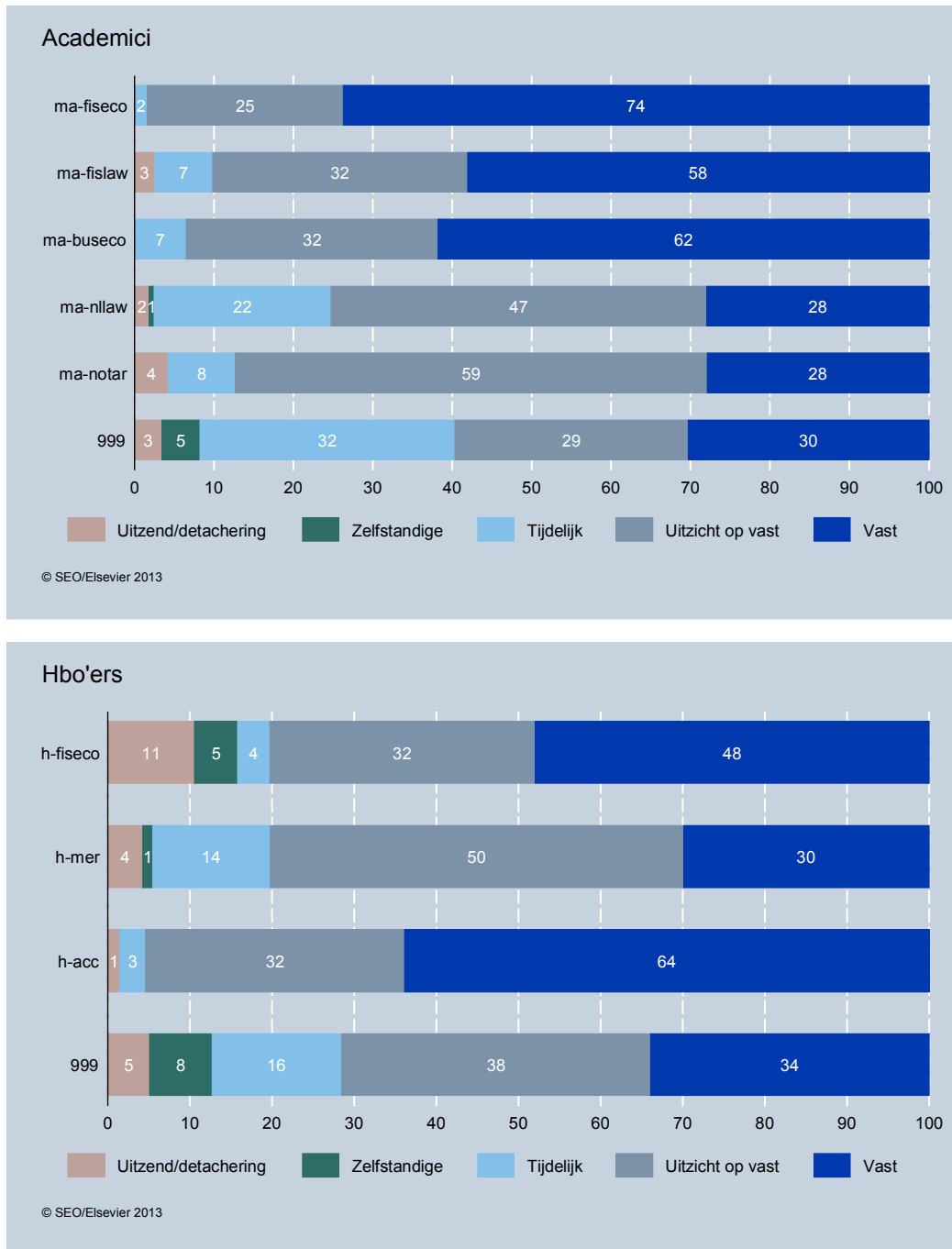
Tabel 4.2 Fiscalisten verdienen bovengemiddeld (maar maken vaak lange werkweken)

	maandloon	uren/week	overuren	werkt deeltijd	werkt voltijd
fiscaal recht & economie	2150	33,2	0,2	35%	65%
MER	2250	37,0	3,5	13%	87%
accountancy	2300	37,6	2,0	17%	83%
overig hbo	2050	34,7	3,2	40%	60%
fiscale economie	2975	39,1	8,6	10%	90%
fiscaal recht	3100	38,9	8,3	7%	93%
business economics	2800	37,8	6,3	16%	84%
Nederlands recht	2650	37,3	5,8	13%	87%
notarieel recht	2675	38,2	3,6	11%	89%
overig universiteit	2650	36,6	4,9	24%	76%

Bron: SEO/Elsevier (2012-2013)

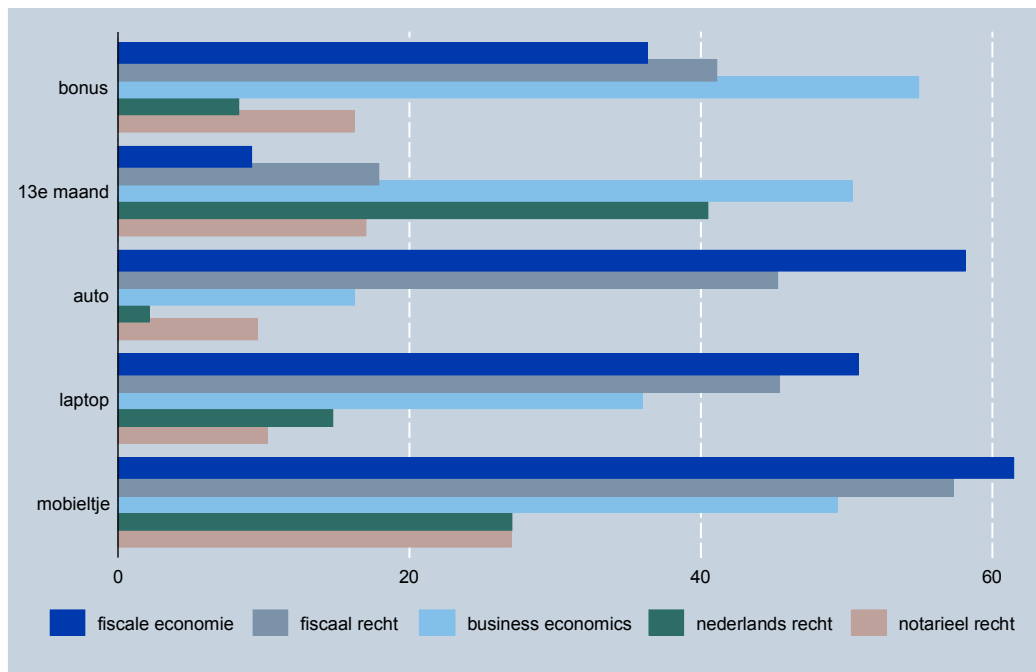
De laatste jaren ontkomen ook hoogopgeleiden niet aan de trend van tijdelijke contracten. Het aandeel afgestudeerden met een contract voor onbepaalde tijd wordt elk jaar weer kleiner. Opvallend genoeg blijken de academische fiscalisten zich hieraan te kunnen onttrekken (zie Figuur 4.1). Ook in 2013 hebben verreweg de meesten na anderhalf jaar wel een vast contract, en anders in ieder geval een contract 'met uitzicht op vast'. Alleen 10 procent van de fiscaal juristen moet het doen met een tijdelijk- of uitzendcontract. Van de hbo'ers fiscale economie heeft de helft een vast contract, en nog eens eenderde een tijdelijk contract 'met uitzicht op vast'. Dat is gunstiger dan onder hbo'ers in het algemeen gebruikelijk is.

Figuur 4.1 Fiscaleisten hebben (veel) vaker een vaste baan

Ook wat betreft een aantal andere arbeidsvoorwaarden scoren de academische fiscalisten goed op de arbeidsmarkt. Zij hebben veel vaker een auto, laptop en mobieltje van de zaak, en kunnen extra vakantiedagen kopen of verkopen. Daarnaast vallen ze vaker onder een bonusregeling dan afgestudeerden van vergelijkbare studies, maar die krijgen dan weer vaker een vaste dertiende maand. De secundaire arbeidsvoorwaarden van hbo-fiscalisten steken een stuk minder gunstig af bij die van hun collega's; ze hebben vaker een auto dan andere hbo'ers, maar niet zo vaak als accountants. Ook krijgen die vaker een laptop, een telefoon, een bonus en een dertiende maand.

Figuur 4.2 Fiscalisten hebben gunstiger extra arbeidsvoorwaarden

Bron: SEO/Elsevier

4.2 Wat willen ze?

Fiscalisten krijgen dus veel, maar zijn ze daar ook tevreden mee? Of zouden ze bepaalde arbeidsvoorwaarden graag anders zien? Fiscalisten op wo-niveau geven een ruime voldoende voor hun arbeidstevredenheid: gemiddeld ongeveer een 7,5. Dit cijfer is iets hoger dan bij Nederlands recht, en vergelijkbaar met afgestudeerden in andere opleidingen (zie Tabel 4.3). Hbo-fiscalisten zijn veel minder tevreden: de mindere arbeidsmarktpositie lijkt zich te weerspiegelen in een lage arbeidssatisfactie: 6,9 waar vergelijkbare alumni ook een 7,5 geven. Daar komt bij dat hbo-fiscalisten niet het contract krijgen dat ze willen: gemiddeld zouden per week graag twee uur meer betaald krijgen, maar blijkbaar zit dat er in de huidige arbeidsmarkt niet in.

Opvallend is dat ook de helft van de academici graag vier dagen zou willen werken, terwijl eerder bleek dat 90 procent momenteel een volledige werkweek heeft. Blijkbaar is men niet tevreden met de huidige werkverdeling en vele overuren; van fiscaal juristen mag de werkweek best een uurtje korter, van de fiscaal economen zelfs nog wel meer. De wens voor een kortere werkweek duidt op een luxepositie van de academische fiscalist, want buiten de vergelijkbare juridische studies is het op de rest van de academische arbeidsmarkt de laatste tijd steeds moeilijker om het gewenste aantal (betaalde) uren te kunnen maken. Zowel bedrijfseconomen als alle andere academici zouden best wat meer uren willen werken dan ze momenteel geboden wordt.

Tabel 4.3 Academische fiscalisten willen minder werken, hbo-fiscalisten juist meer

	arbeids-satisfactie	wil liefst 4 dagen/week	wil liefst 5 dagen/week	gewenste extra uren (per week)
fiscaal recht & economie	6,9	44%	56%	1,9
MER	7,5	53%	45%	0,5
accountancy	7,6	41%	51%	-0,8
overig hbo	7,5	38%	60%	2,6
fiscale economie	7,6	45%	55%	-1,6
fiscaal recht	7,3	45%	52%	-0,8
business economics	7,3	59%	41%	1,2
Nederlands recht	7,1	32%	56%	-0,1
notarieel recht	7,5	35%	65%	-0,2
overig universiteit	7,6	43%	55%	1,0

Bron: SEO/Elsevier (2012-2013)

Bij de minimale eisen die fiscalisten stellen aan de arbeidsvoorwaarden bij een eventuele nieuwe werkgever worden relatief vaak genoemd het kunnen werken in deeltijd, het flexibel kunnen indelen van werktijden, het bestaan van een bonussysteem en een winst- of eindejaarsuitkering, een auto van de zaak, een pc/laptop en mobiele telefoon van de zaak, en het kunnen kopen en verkopen van vakantiedagen. Mogelijkheid tot werken in deeltijd, winstuitkering, pc/laptop en een auto van de zaak worden al vaker dan bij vergelijkbare opleidingen aangeboden in de huidige functies en kennelijk gewaardeerd. Hier kan het zogenaamde *endowment effect* een rol spelen: als iemand iets in zijn bezit heeft gekregen, hecht deze er meer waarde aan dan voorheen. En fiscalisten hebben met hun zeer hoge salaris, korte baanzoekduur en gunstige extra arbeidsvoorwaarden een mooie arbeidsmarktpositie verworven.

5 Waar komen de jonge fiscalisten terecht?

Gaan de opgeleide fiscalisten ook daadwerkelijk als belastingadviseur aan de slag, of is er sprake van ‘weglek’ naar andere functies? Dat laatste lijkt alleen bij fiscaal juristen het geval, en slechts in zeer beperkte mate.

De fiscale opleidingen zijn veel minder breed dan bijvoorbeeld bedrijfseconomie of MER. Ze leiden studenten in principe op tot belastingadviseur. Dit hoofdstuk beschrijft waar de fiscalisten terecht komen. Het overgrote deel van de jonge fiscalisten gaat als belastingadviseur aan de slag. Verder werken ook nog enkele afgestudeerden bedrijfseconomie, notarieel recht en MER als belastingadviseur.

Sectoren

Verreweg de meeste universitaire fiscalisten komen terecht in de zakelijke dienstverlening (zie Tabel 5.1). Een kleine groep gaat bij financiële instellingen aan het werk, sommige fiscaal juristen bij de overheid of elders. Van de fiscaal economen op hbo-niveau komt slechts eenderde in de zakelijke dienstverlening terecht, de meesten die werken doen dat bij financiële instellingen.

Tabel 5.1 Fiscalisten werken meestal in de zakelijke dienstverlening

	hbo fisc. recht & economie	wo fiscale economie	wo fiscaal recht
financiële instellingen	54	16	14
zakelijke dienstverlening	36	82	72
openbaar bestuur en overheidsdiensten	-	-	4
overig	10	2	11

Bron: SEO/Elsevier (2012-2013)

Functies

De functies die fiscalisten vervullen liggen in het verlengde van de branches waarin ze werkzaam zijn: vooral financiële/administratieve functies zijn populair. Tabel 5.2 gaat nader in op deze functies. Van de academisch opgeleide fiscalisten geeft zo'n 80 tot 90 procent aan als 'belastingadviseur' te werken. Bij de afgestudeerden fiscaal recht vindt er een kleine 'weglek' plaats naar juridische functies. Van de fiscaal economen op hbo-niveau is dat 70 procent, hier is vooral weglek naar andere financiële/administratieve functies.

Tabel 5.2 De weglek van fiscalisten naar andere functies is gering

	hbo fisc. recht & economie	wo fiscale economie	wo fiscaal recht
FINANCIEEL/ADMINISTRATIEF	100	92	78
belastingadviseur	80	91	81
accountant	6	-	-
overig	14	1	
JURIDISCH	-	4	12
(kandidaat) advocaat	-	3	7
(kandidaat) notaris, griffier	-	-	4
overig	-	1	1
OVERIG	-	4	10

Bron: SEO/Elsevier (2012-2013)

Van de recent afgestudeerde jonge belastingadviseurs komt de meerderheid uit een van de traditionele universitaire studies fiscaal recht (39 procent) of fiscale economie (23 procent), en tien procent uit hbo fiscale economie (zie Tabel 5.3). Maar er zijn ook enkele afgestudeerden die naar eigen zeggen met een andere opleiding als fiscalist aan het werk zijn gegaan, met name afgestudeerden notarieel recht (10 procent) en Nederlands recht (6 procent). Daarnaast zijn er nog enkele hbo'ers die aangeven belastingadviseur te zijn geworden met een opleiding bedrijfseconomie of MER. Deze instroom vanuit andere opleidingen compenseert deels de weglek van opgeleide fiscalisten naar andere functies.

Tabel 5.3 Welke opleidingen hebben startende belastingadviseurs?

	percentage
fiscaal recht	39
fiscale economie	23
notarieel recht	10
fiscaal recht & economie (hbo)	9
nederlands recht	6
bedrijfseconomie (hbo)	3
MER (hbo)	3
overig	7

Bron: SEO/Elsevier (2012-2013)

6 Hoe groot is de vraag naar jonge fiscalisten?

De arbeidsmarkt van jonge fiscalisten is veranderd. De instroom bij kantoren is in vergelijking met de voorgaande twee jaren afgenomen, de uitstroom is gestegen en de toekomstige vraag naar fiscalisten stagneert. Daar staat tegenover dat de Belastingdienst juist een jaarlijkse behoefte heeft aan enkele honderden extra fiscalisten en accountants, met name op hbo-niveau.

In 2009 toonden de belastingadvieskantoren zich vrijwel ongevoelig voor de economische crisis. Dit bleek niet alleen uit de korte baanzoekduur en het hoge salaris van fiscalisten, maar ook uit de redelijk stabiele instroom en lage uitstroom van werknemers bij belastingadvieskantoren. Ook in 2010 had de economische crisis (nog) nauwelijks gevolgen voor het personeelsbeleid. Echter de aanhoudende onrust op de financiële markten, aangewakkerd door de schulden crisis van Griekenland, liet wel grote onzekerheid over dit economische herstel bestaan. Anno 2013 blijkt dat de financiële crisis de arbeidsmarkt voor jonge fiscalisten niet ongemoeid heeft gelaten.

Net als voor de vorige editie van de monitor zijn ook dit jaar belastingadvieskantoren ondervraagd over de recente en toekomstige ontwikkelingen in de in- en uitstroom van belastingadviseurs. Dit is gedaan middels een internetenquête onder de kantoren in Nederland waar tien of meer leden van de NOB werkzaam zijn. In totaal zijn 35 kantoren uitgenodigd aan de enquête deel te nemen, waarvan er 25 de vragenlijst daadwerkelijk hebben ingevuld. De rest van dit hoofdstuk geeft een beeld van de in- en uitstroom van belastingadviseurs op deze kantoren.¹⁷

In de analyse is rekening gehouden met de bedrijfsomvang van de kantoren. Grote responderende bedrijven hebben een groter aandeel in een gemiddelde score op een vraag dan kleine kantoren. Op deze manier kan een evenwicht beeld worden gegeven over de algehele arbeidsmarkt voor jonge fiscalisten.

6.1 Instroom

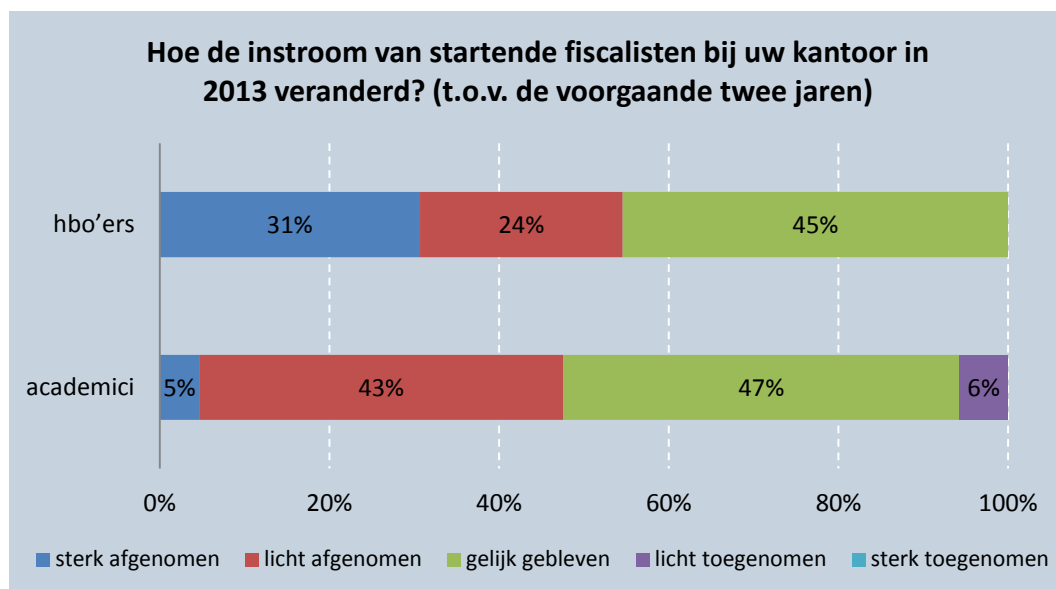
De helft van de kantoren geeft aan dat de instroom van starters in 2013 licht tot sterk is afgenomen, zo blijkt uit Figuur 6.1. Zo'n 55% van de ondervraagde kantoren geeft aan dat de instroom van hbo'ers licht tot sterk is afgenomen. Wat betreft startende academici geeft 48% van de kantoren aan dat de instroom licht tot sterk is afgenomen. Aan de andere kant antwoordt 45% van de kantoren dat de instroom van hbo'ers in 2013 gelijk is gebleven ten opzichte van de voorgaande twee jaren. Er is echter geen toename te zien van de instroom vanuit het hbo. Dit is in beperkte mate wel het geval voor academici: 6% van de kantoren meldt dat de instroom vanuit wo licht is toegenomen.

---

¹⁷ Gecorrigeerd voor de bedrijfsomvang van responderende kantoren bedraagt het respons percentage 93%.

In vergelijking met het voorgaande enquêtejaar (2010) lijkt het erop dat er van enige terughoudendheid sprake is bij het aannemen van jonge fiscalisten. In 2010 gaf namelijk slechts 25% van de kantoren aan dat de instroom was afgenomen.¹⁸ Waar destijds nog geen aanwijzingen waren dat de economische crisis invloed heeft gehad op het aannemebeleid lijkt dat nu wel degelijk het geval te zijn.

Figuur 6.1 Instroom van starters is afgenomen

Bron: SEO-enquête onder belastingadvieskantoren

De instroom van belastingadviseurs kan ook plaatsvinden door niet-fiscalisten aan te nemen en om te scholen tot belastingadviseur. Dit blijkt echter in zeer beperkte mate voor te komen. Tevens geven de kantoren aan waarbij deze vorm van instroom voorkomt dat dit met afnemende mate gebeurt.

6.2 Uitstroom

De afname van de instroom hoeft niet direct tot gevolgen te leiden voor de omvang van het personeelsbestand van belastingadvieskantoren. Indien de uitstroom wordt geremd is er geen sprake van een terugloop van het aantal fiscalisten. Tabel 6.1 geeft een beeld van of dit het geval is. De cijfers in deze tabel hebben betrekking op alle responderende kantoren.

Tabel 6.1 In hoeverre is de uitstroom van belastingadviseurs in 2013 veranderd ten opzichte van de afgelopen jaren?

	veel minder uitstroom	iets minder uitstroom	ongeveer dezelfde uitstroom	iets meer uitstroom	veel meer uitstroom
hbo'ers	11%	30%	17%	42%	0%
academici	3%	34%	10%	52%	0%

Bron: SEO-enquête onder belastingadvieskantoren

¹⁸ Indien wordt verwezen naar percentages van het enquêtejaar 2010 betreffen dit ongewogen gemiddelden.

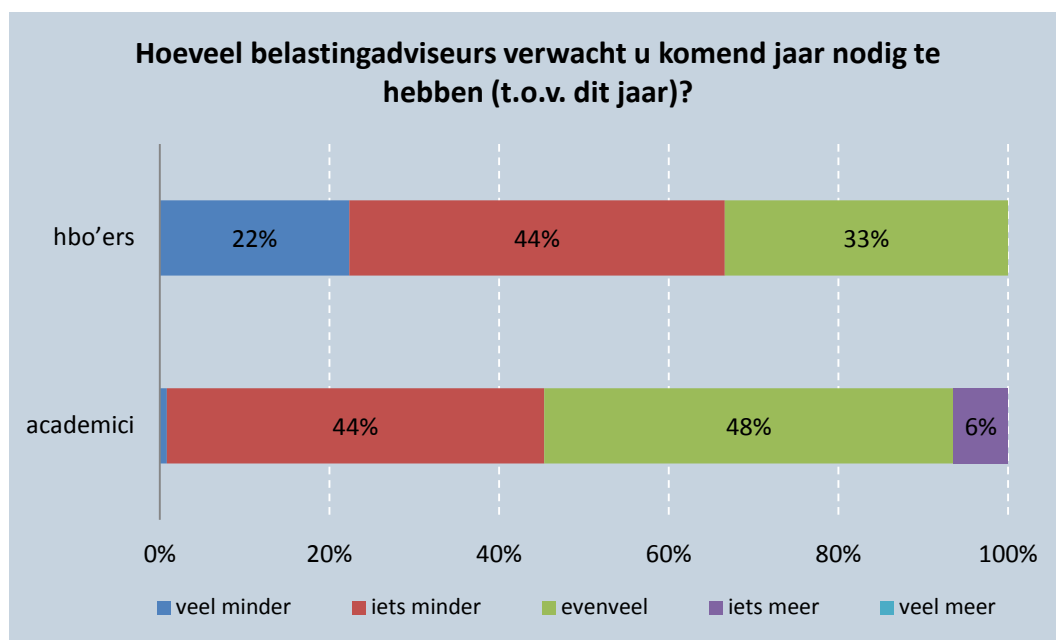
Tabel 6.1 toont dat de uitstroom van belastingadviseurs in 2013 t.o.v. de voorgaande twee jaren is toegenomen. In het enquêtejaar 2010 antwoordde slechts 8% van de kantoren dat de uitstroom van hbo'ers iets was toegenomen. Dit jaar ligt dit percentage al 42%. Voor academici is het percentage kantoren dat aangeeft iets meer uitstroom te ondervinden gestegen van 12% naar 52%. Aan de andere kant geeft 37% van de ondervraagde kantoren aan dat de uitstroom van academische belastingadviseurs in 2013 minder is (41% voor hbo'ers). Dit is vergelijkbaar met 2010.

Op de vraag 'Welk segment van de belastingadviseurs is in 2013 vooral uitgestroomd?' reageren de kantoren verschillend, maar er lijkt wel sprake dat er in verhouding meer ervaren belastingadviseurs uitstromen. Circa 39% van de kantoren antwoordt dat de uitstroom zich voornamelijk richt op ervaren adviseurs (senior e.d.). Bij 22% van de kantoren zijn voornamelijk fiscalisten uitgestroomd met een gemiddeld ervaringsniveau. Circa de helft van de kantoren geeft ook aan dat er geen specifiek segment benoemd kan worden (met andere woorden: de uitstroom is evenwichtig verdeeld).¹⁹

6.3 Toekomst

Voor de nabije toekomst zijn de verwachtingen van de kantoren minder positief, vooral wat betreft de vraag naar hbo geschoolde belastingadviseurs (zie Figuur 6.2). Dat geldt zeker in vergelijking met de positieve verwachtingen die men in 2010 nog uitsprak.

Figuur 6.2 Komend jaar minder fiscalisten nodig bij advieskantoren

Bron: SEO-enquête onder belastingadvieskantoren

Tweederde van de kantoren denkt iets minder tot veel minder hbo-belastingadviseurs nodig te hebben terwijl de rest verwacht dat de vraag ongeveer gelijk zal blijven. Uitbreidingsvraag op

¹⁹ De percentages in deze paragraaf tellen niet precies op tot 100% omdat kantoren meerdere segmenten van uitstroom kunnen aangeven.

hbo-niveau komt niet voor, en slechts in beperkte mate op wo-niveau. Daar zien we dat 6% van de kantoren verwacht komend jaar iets meer academisch geschoolde belastingadviseurs nodig te hebben. Ook dat is in vergelijking met 2010 een afname. Toen antwoordde 42% van de kantoren iets meer tot veel meer hoog opgeleide belastingadviseurs nodig te hebben. Tevens verwacht 45% van de kantoren anno 2013 juist iets minder tot veel minder academici nodig te hebben, terwijl in 2010 dit slechts 4% van de kantoren betrof.

6.4 Belastingdienst

Eerder dan in haar Strategisch Personeelsplan (2011-2015) voorzien is de Belastingdienst reeds in 2013 gestart met de werving van onder meer ervaren fiscalisten en registeraccountants. Dit in het kader van het besluit in het regeerakkoord tot intensivering van de controle, toezicht en opsporing door de Belastingdienst. Voor de komende jaren wordt een forse leeftijdsgebonden uitstroom voorzien van Belastingdienstmedewerkers waaronder veel fiscalisten en ook accountants. Dat betekent dat niet alleen de belastingadvieskantoren maar sinds kort ook de Belastingdienst actief aanwezig zal zijn op de arbeidsmarkt.

De komende jaren heeft de Belastingdienst een meerjarige substantiële behoefte aan fiscalisten en accountants. Naar verwachting zal dat gemiddeld zo'n 400 fiscalisten en accountants per jaar betreffen tot en met 2018 maar ook nog wel daarna. Dit betreft zowel hbo- als universitair opgeleide medewerkers, in een verhouding van ongeveer 60 procent hbo en 40 procent universitair. De behoefte aan hbo'ers en academici betreft met name de drie fiscale opleidingen uit de doelgroep van de NOB, maar een gedeelte betreft ook accountants.

De Belastingdienst stimuleert haar medewerkers om zich te blijven ontwikkelen en er zijn veel mogelijkheden voor interne medewerkers om door te studeren. Een deel van de behoefte aan gekwalificeerde fiscalisten en accountants zal dan ook door interne doorstroom ingevuld worden, maar gezien de omvang ook zeker aangevuld met instroom vanuit de externe arbeidsmarkt. De verhouding van instroom van ervaren medewerkers versus instroom van starters is nog niet bekend. Dit is sterk afhankelijk van de omvang van de interne doorstroom die gerealiseerd gaat worden.

Bijlage A Databronnen

Het onderzoek is gebaseerd op drie databronnen: het SEO/Elsevier-onderzoek 'Studie & Werk', registratiegegevens van DUO en een enquête die door SEO Economisch Onderzoek is afgenomen onder kantoren met fiscaal personeel.

Studie & Werk

Dit bestand bevat de gegevens van een grootschalig jaarlijks onderzoek onder pas afgestudeerden van het hoger onderwijs (hbo en wo). In het SEO/Elsevier-onderzoek wordt elk jaar een nieuw cohort van afgestudeerden ondervraagd door middel van een enquête over hun schoolloopbaan en hun eerste schreden op de arbeidsmarkt. Voor het voorliggende onderzoek hebben we de laatste twee jaargangen gebruikt. Deze jaargangen hebben betrekking op de uitstroom in de periode oktober 2009 tot en met september 2011, en zijn anderhalf jaar na hun afstuderen bevraagd: de meest recente groep in februari 2013. Ze omvatten in totaal ruim 13 duizend ingevulde vragenlijsten door pas afgestudeerden in het hoger onderwijs. Van hen hebben 215 een fiscale opleiding gevolgd: fiscaal recht & economie hbo (34), fiscale economie wo (57) en fiscaal recht (124). Deze aantallen zijn voldoende om statistisch betrouwbare uitspraken te doen.

Registratiegegevens DUO

De data van DUO betreffen aantallen eerstejaars (domein HO), ingeschrevenen (naar hoofdstudie) en diploma's in het hoger onderwijs voor de fiscale opleidingen naar schoolgemeente, opleidingsfase en opleidingsvorm. De gegevens van eerstejaars en studenten zijn beschikbaar voor de jaren 2005/06 t/m 2012/13, van diploma's zijn beschikbaar voor de jaren 2000/01 t/m 2011/12. De diploma's in het studiejaar 2012/2014 waren op het moment van schrijven nog niet bekend.

Eigen enquête onder werkgevers fiscaal personeel

Voor het onderzoek van dit jaar heeft SEO Economisch Onderzoek een enquête afgenomen onder de kantoren in Nederland met tien of meer leden van de NOB. In totaal gaat het om 35 kantoren. Deze kantoren zijn in april 2013 door de NOB benaderd voor het invullen van een korte online enquête. De enquête bevatte zes vragen over de recente en toekomstige ontwikkelingen in de in- en uitstroom van personeel op de verschillende kantoren. De enquête is door 24 van de 36 kantoren ingevuld. Omdat alle grote kantoren hebben gereageerd, representeren deze kantoren samen 93 procent van het personeel.

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl